

تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر حقوق سیاسی - اقتصادی و وضعیت سلامت شهروندان کره شمالی

سارا موسوی^۱
علی باقری دولت‌آبادی*

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۲/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱/۱۵

۲۲۱

چکیده

امروزه تحریم‌ها به یکی از ابزارهای پرکاربرد سیاست خارجی دولت‌ها علیه همدیگر تبدیل شده است. این درحالی است که تحریم‌ها همیشه نتیجه دلخواه را به همراه نیاورده است. کره شمالی از جمله کشورهایی است که طولانی‌ترین تحریم‌های دوجانبه و چندجانبه را تجربه کرده است. پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که تحریم‌ها چه تأثیری بر وضع حقوق سیاسی-اقتصادی و وضعیت سلامت شهروندان در کره شمالی گذاشته است؟ فرضیه پژوهش اشاره می‌کند که تحریم‌های بین‌المللی منجر به نقض حقوق بنیادین شهروندان کره شمالی شده است. برای آزمون فرضیه از نظریه پکسن و کوپر و دو روش توصیفی-تحلیلی و اسنادی استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان داد که با شروع آزمایشات هسته‌ای کره شمالی در سال ۲۰۰۶ و وضع شدیدترین تحریم‌ها علیه این کشور، تحریم‌ها به دو شکل مستقیم و غیرمستقیم بر وضع حقوق بشر کره شمالی تأثیر منفی گذاشته است. در حوزه سیاسی تصلب سیاسی در کره شمالی به موازات تشدید تحریم‌ها، افزایش یافته و ممکن است بین این دو روند ارتباطی وجود داشته باشد که نیازمند بررسی بیشتر است. در حوزه بهداشت و سلامت، تحریم‌ها کاهش سطح بهداشت عمومی، افزایش مرگ و میر نوزادان، شیوع بیماری‌ها، و دسترسی سخت به دارو و درمان را به همراه داشته است. در حوزه اقتصاد، تحریم‌ها (به شکل مستقیم) موجب کاهش ارزش پول ملی، کاهش درآمد مردم، کاهش مواد غذایی، تورم و فساد گردیده که به فقر بیشتر مردم کمک کرده است.

واژگان کلیدی: تحریم‌ها، حقوق بشر، کره شمالی، دموکراسی، آمریکا

۱. دانشجوی دکتری علوم سیاسی دانشگاه یاسوج

۲. دانشیار روابط بین‌الملل و عضو هیات علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه یاسوج

* نویسنده مسئول: abagheri@yu.ac.ir

تحریم‌ها از جمله مهم‌ترین ابزارهای پیشبرد سیاست خارجی هستند که از زمان جنگ جهانی دوم مورد توجه بازیگران عرصه بین‌الملل قرار گرفته‌اند. کشورها و یا سازمان‌های بین‌المللی عموماً ترجیح می‌دهند از تحریم‌ها به جای نیروی نظامی استفاده کنند تا بتوانند بر رفتار دیگر بازیگران بین‌المللی اثرگذاری داشته باشند. از جمله کشورهایی که پس از جنگ جهانی دوم متحمل انواع تحریم‌ها شده، کره‌شمالی است. سابقه تحریم‌ها در کره‌شمالی به جنگ بین دو کره بعد از جنگ جهانی دوم و قرار گرفتن کره‌شمالی در جناح شوروی و در ادامه آزمایش‌های موشکی و هسته‌ای این کشور در دهه ۱۹۹۰ برمی‌گردد. اگرچه در دهه ۹۰ توافق‌هایی بین کره‌شمالی و آمریکا در موضوع هسته‌ای برای کاستن از شدت تحریم‌ها انجام شد، اما به علت عدم پایبندی آمریکا به تعهدات خود، کره‌شمالی همچنان به ساختن موشک‌های دوربرد و تسلیحات هسته‌ای به صورت مخفیانه ادامه داد. اقدامی که موجب گردید تا در دوره ریاست جمهوری بوش این کشور در لیست محور شرارت قرار گیرد. اما این پایان ماجرا نبود و کره‌شمالی پس از آزمایش‌های هسته‌ای سال ۲۰۰۶ دور جدیدی از تحریم‌های اقتصادی و غیراقتصادی را متحمل شد تحریم‌هایی که با آزمایش‌های هسته‌ای سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۷ به اوج خود رسیدند.

بحران کره‌شمالی یکی از مهم‌ترین پرونده‌هایی است که از ابتدای روی کار آمدن دونالد ترامپ به‌عنوان رئیس‌جمهور آمریکا، همواره روی میز سیاست خارجی این کشور قرار داشته است. شاید به جرات بتوان گفت یکی از مناطقی که آمریکا تلاش دارد تا چارچوب مشخصی را برای مدیریت آن در آینده طراحی نماید منطقه شرق آسیاست؛ و در شرق آسیا همه راه‌ها به آینده بحران هسته‌ای کره‌شمالی ختم می‌شود. بحران کره‌شمالی و توسعه فزاینده توانایی‌های موشکی و هسته‌ای این کشور به تنهایی یکی از اصلی‌ترین مسائل این منطقه به شمار می‌رود که می‌تواند به عنوان چکیده اختلافات منطقه شرق آسیا قلمداد شود. کره‌شمالی در چارچوب راهبرد آمریکا در این منطقه اصلی‌ترین عامل توجیه‌کننده حضور و در درجه بعدی اقدامات تحریک‌آمیز آمریکا در شرق آسیا به شمار می‌رود. واشنگتن به بهانه توسعه توانمندی‌های موشکی و هسته‌ای

کره‌شمالی تلاش داشته است چین و نفوذ فزاینده آن را طی سه دهه اخیر مهار کند. اگرچه مهار و کنترل برنامه سلاح‌های هسته‌ای کره‌شمالی اولویت اساسی سیاست خارجی آمریکا از دهه ۹۰ به بعد بوده، اما این مسأله در دولت ترامپ، بیش از پیش در معرض توجه قرار گرفته است. به همین خاطر دونالد ترامپ کوشیده تا در قالب استراتژی چماق و هویج هم‌زمان هم مذاکره با کره‌شمالی را در دستور کار خود قرار دهد و هم فشار تحریم‌ها علیه این کشور را تشدید سازد.

درباره اینکه اساساً تحریم ابزاری مؤثر و مفید بوده و می‌تواند بر اراده سیاسی حاکمان کشورها تأثیرگذار داشته باشد اختلاف نظرهای جدی وجود دارد. برخی پژوهشگران معتقدند تحریم‌ها اساساً فشار چندانی بر دولت‌ها وارد نمی‌سازد و این توده‌های مردم هستند که در اثر تحریم‌ها آسیب می‌بینند. لذا دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی باید به دنبال کارآمد و هدفمند کردن تحریم‌ها و یا ترک تحریم‌ها و یافتن جایگزین‌های مناسب باشند. در مقابل؛ گروه دیگری از پژوهشگران به تحریم به‌عنوان ابزاری کارآمد در سیاست خارجی دولت‌ها نگریسته که از طریق آن می‌توانند فشارهای اقتصادی و سیاسی به طرف مقابل وارد نمایند و او را مجبور به ترک افعال نامتعارف خود و یا حرکت در راستای منافع اعمال‌کنندگان تحریم‌ها سازند. رفتار ایالات متحده در قبال کره‌شمالی نشان از پیروی از دیدگاه دوم دارد. مقامات کاخ سفید پیوسته از افزایش فشارها بر کره-شمالی سخن گفته و تحریم‌ها را عامل مؤثر سوق دهنده پیونگ یانگ به سمت مذاکره بر سر برنامه هسته‌ای و موشکی این کشور می‌دانند. اما مسأله مهم و جدی‌تر این است که این تحریم‌ها واقعاً چه تأثیری بر وضع حقوق بشر در کره‌شمالی (در اینجا حقوق سیاسی-اقتصادی و وضع سلامت) گذاشته است؟ تحریم‌ها زندگی مردمان عادی را هدف قرار داده و یا آنگونه که واضعان تحریم مدعی هستند اراده‌های سیاسی حاکمان را متأثر ساخته است؟

در این نوشتار با استفاده از دو روش توصیفی-تحلیلی و اسنادی سعی می‌گردد تا به پرسش‌های فوق پاسخ داده شود به نظر می‌رسد که تحریم‌های بین‌المللی به جای دست-یابی به اهداف در نظر گرفته شده برای آن، منجر به نقض حقوق بنیادین شهروندان در حوزه سیاسی-اقتصادی و وضعیت سلامت در کره‌شمالی شده است (فرضیه).

۱. پیشینه پژوهش

با توجه به این که کره شمالی محدودیت‌هایی در ارائه اطلاعات و منابع دارد، بنابراین انجام پژوهش در مورد موضوعات مختلف مرتبط با این کشور با کمبود منابع رو به رو است. مرور پژوهش‌های انجام شده در ایران درخصوص کره شمالی نشان می‌دهد این مطالعات بیشتر درخصوص چگونگی وضع تحریم‌ها علیه کره شمالی و یا تشریح و تحلیل مناقشه هسته‌ای این کشور بوده است و اثرات آن‌ها بر وضعیت حقوق بشر تاکنون بررسی نشده است. در ادامه به مرور مهم‌ترین و جدیدترین تحقیقات داخلی و خارجی مرتبط با موضوع پژوهش می‌پردازیم.

مصری و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله «بررسی تاثیر تحریم‌های اقتصادی بین‌المللی بر حقوق بشر و حقوق بشردوستانه و دموکراسی» به این یافته رسیده‌اند که تحریم‌ها موجب نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه می‌گردد. لذا از آن به عنوان ابزار فشار و اجبار و یکی از مسائل مهم و بحث‌برانگیز در روابط بین‌الملل یاد کرده‌اند. پژوهش فوق‌علی‌رغم بررسی تاثیر تحریم‌ها بر حقوق بشر و محاسن مختلف، اما به واسطه اینکه به صورت مصداقی به موضوع پژوهش نپرداخته دارای ایراد کلی‌گویی است.

زمانی و غریب‌آبادی (۱۳۹۶) در مقاله «تحریم‌ها به مثابه نقض تعهدات بین‌المللی دولت‌ها در زمینه حمایت از حقوق بشر» به تبیین این مساله پرداخته‌اند که در پی تحریم‌های اقتصادی، ابعاد مختلف حقوق مندرج در میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی من جمله حق حیات مورد تضییع قرار می‌گیرند و عملکرد نظام‌های رفاهی، آموزشی و بهداشتی در زمینه‌هایی از قبیل حق کار، غذا، استانداردهای مناسب زندگی، تعیین سرنوشت و... به شدت تحت شعاع قرار گرفته و مختل می‌گردد. نداشتن چارچوب نظری و عدم تعیین مصداق عینی برای سنجش تاثیر تحریم‌ها از جمله ضعف‌های این پژوهش است.

فرتلند (۲۰۱۷) در کتاب «اثرات مخرب تحریم‌ها بر موضوعات مرتبط با حقوق بشر در کشورهای هدف» اثر تحریم‌های ایالات متحده آمریکا بر کشورهای ایران، سوریه، یمن، عراق، کره شمالی، روسیه، ترکیه و ونزوئلا را بررسی کرده است. نویسنده

کتاب نشان داده است که بهانه تحریم، تأثیری در نتایج وخامت بار آن ایجاد نکرده است. اگرچه این مطالعه به تفکیک کشورها انجام شده است، اما نداشتن چارچوب نظری، محدود شدن پژوهش به آثار اقتصادی تحریم‌ها بر زندگی شهروندان و مشمول زمان شدن داده‌های ارائه شده، از جمله نقاط ضعف این پژوهش ارزشمند است.

گالتونگ (۱۹۶۷) در مقاله «تأثیر تحریم‌های اقتصادی: مثال‌هایی از رودزیا» مشخص می‌سازد که حاکمان نه تنها از تحریم رنج نبرده‌اند، بلکه تحریم‌ها انگیزه‌های جدیدی را برای محدود کردن حقوق سیاسی و اقتصادی گروه‌های مخالف فراهم و موجبات تحکیم قدرت حاکمان را مهیا ساخته است. مقاله فوق صرفاً به آثار سیاسی تحریم‌ها پرداخته و به لحاظ نمونه مورد بررسی با پژوهش حاضر تفاوت دارد.

کیم^۲ (۲۰۱۹) در مقاله «بررسی دیدگاه دانش‌آموزان کره‌شمالی در خصوص وضعیت حقوق بشر در این کشور و علل آن» نشان داده است که درک دانش‌آموزان کره‌ای از حقوق بشر تحت تأثیر عوامل متنوعی در داخل و خارج از مدرسه است و این وضعیت گویای این نکته است که آموزگاران باید تجربیات قبلی دانش‌آموزان و ایده‌های مربوط به حقوق بشر را در محیط خارج از مدرسه به چالش بکشند. این مقاله هر چند درک دانش‌آموزان کره‌شمالی در مورد حقوق بشر را نشان می‌دهد، اما به سنجش تأثیر تحریم‌ها در ابعاد مختلف زندگی شهروندان کره‌ای نپرداخته است. علاوه بر این به نظر می‌رسد پژوهش به جای دانش‌آموزان باید بر روی جامعه دانشگاهی و یا نخبگان متمرکز می‌گردید تا با توجه به سطح آگاهی سیاسی آنها نتایج متقن‌تری به دست آید.

مرور دیگر آثار منتشر شده همانند موارد فوق نشان می‌دهد که در هیچ پژوهشی به بررسی تأثیرات تحریم‌ها بر حقوق اقتصادی - سیاسی و وضعیت سلامت شهروندان کره‌شمالی به شکل علمی توجه نشده و خلاء علمی در این باره وجود دارد. بنابراین هدف مقاله حاضر پر کردن این شکاف و حرکت به سمت سنجش آثار عینی تحریم‌ها بر زندگی شهروندان عادی است.

1. Galtung
2. Kim

۲. چارچوب نظری

این پژوهش حول دو مفهوم تحریم و حقوق بشر انجام شده است. درخصوص مفهوم اول یعنی تحریم باید گفت تحریم یک اقدام میانی بین دیپلماسی و اقدام نظامی است. تحریم مجموعه اقداماتی است که یک یا چند بازیگر بین‌المللی بر یک یا چند بازیگر دیگر به منظور تحقق یک یا مجموعه‌ای از اهداف خود به عمل می‌آورند؛ تنبیه طرف مقابل برای جلوگیری از اقدام برای مواردی که برای تحریم‌کننده ارزش دارد یا وادار ساختن طرف مقابل به رعایت بعضی هنجارها که برای طرف اقدام‌کننده مهم است (آل کجیاف و انصاریان، ۱۳۹۳: ۱۱).

استفاده از خشونت برای دستیابی به اهداف ظاهراً صلح‌آمیز می‌تواند هم از نظر منابع و هم از نظر سرمایه سیاسی یک سرمایه‌گذاری گران باشد؛ بنابراین سیاستمداران برای تحقق هدف خود به ابزار دیگری نیاز دارند. دیپلماسی نیز همیشه ابزاری مؤثر نیست، به خصوص وقتی که کشور هدف، همواره زیان و آداب و رسوم گفتمان دیپلماتیک را درک نمی‌کند. در این شرایط، وقتی یک بازیگر، چه دولتی و چه سازمانی فراملی، می‌خواهد پیام واضحی را برای دولت هدف خود بفرستد، یا بخواهد سعی کند رفتار یک رژیم نادرست را تغییر دهد، تحریم‌های اقتصادی به گزینه‌ای مناسب تبدیل می‌شود. تحریم‌های اقتصادی می‌تواند اشکال مختلفی به خود بگیرد و برای دستیابی به اهداف مختلف طراحی شود، اما هدف همان است (Nivesjö, 2012: 1).

درخصوص سنجش تأثیرات تحریم‌ها بر زندگی شهروندان مهم‌ترین نظریه‌ای که وجود دارد مربوط به پکسن و کوپر (۲۰۱۰) است. بر اساس این نظریه، تحریم‌ها فرصت‌های جدیدی را ایجاد می‌کنند که باعث می‌شود رهبران از آزادی‌های سیاسی و اقتصادی کاسته و امور را طبق میل خود و در راستای فضای انسداد سیاسی پیش برند. تحریم‌های اقتصادی از طریق کاهش سطح دموکراسی می‌توانند به‌عنوان ابزاری استراتژیک توسط رژیم تحریم شده برای تحکیم حاکمیت استبدادی و تضعیف مخالفان خود استفاده گردند (Peksen & Cooper, 2010: 240-264). مطالعات پیشین پکسن نشان می‌دهد که تحریم‌های گسترده در مقایسه با مجازات‌های جزئی به حقوق بشر

بیشتر آسیب رسانده و منجر به بدتر شدن حقوق اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در سطح جامعه شده است (Peksen, 2009: 59). پژوهش‌های دیگر انجام شده درباره تأثیر تحریم‌ها بر وضع حقوق بشر یافته‌های پکسن و کوپر درخصوص تأثیر منفی تحریم بر سطح دموکراسی در کشورهای هدف را اثبات کرده‌اند (Spaniel & Whang et al, 2013; Bradley).

با اینحال این نتایج با تحقیقات قدیمی‌تر درباره تأثیر تحریم‌ها تناقضات جدی دارد. نگاه اجمالی به برخی از تحقیقات قدیمی‌تر درخصوص نتایج تحریم‌ها نشان می‌دهد که گاهی اوقات تحریم‌ها به شکل غیرمستقیم و از طریق سازوکارهای مختلف موجب افزایش سطح دموکراسی در رژیم‌های استبدادی شده است. به‌عنوان مثال، پس از آنکه ایالات متحده و متحدانش، گواتمالا (۱۹۹۳) را تحریم کردند، سرانوارئیس‌جمهور وقت، پارلمان و قوه قضائیه را به طور غیرقانونی منحل کرد، این اقدام سرانو باعث شد تا ارتش، رئیس‌جمهور را برکنار کند و در نتیجه نهادهای دموکراتیک در این کشور دوباره احیا شدند. این دوگانگی‌ها منجر به آن شده است که برخی محققان نتیجه بگیرند که تحریم‌ها اساساً ناکارآمد هستند (Haass, 1998) و برخی دیگر همچون پکسن و کوپر ادعا کنند که تحریم‌ها گاه باعث نتایج سیاسی ناخواسته می‌شوند (Peksen & Cooper, 2010).

تناقض موجود بین یافته‌های پژوهشی فوق ضرورت سنجش مجدد تأثیر تحریم‌ها بر وضع حقوق بشر را امری ضروری می‌سازد. مقصود ما از حقوق بشر در اینجا تضمین‌های اخلاقی پایه‌ای هستند که مردم در همه کشورها و فرهنگ‌ها به صرف انسان بودن باید از آنها برخوردار باشند (مظاهری‌تهرانی، ۱۳۹۰: ۲۵). حقوقی که به طور ذاتی در طبیعت آحاد بشر است (سیدفاطمی، ۱۳۹۰: ۱۸) و نشانه‌ای از وضعیت جامعه و آگاهی حقوقی شهروندان است (Zerkina et al, 2015: 475). هیچ کس را نمی‌توان به صرف منطقه جغرافیایی که در آن زیست می‌کند، از حقوق بشر محروم کرد، ضمن این که افراد فارغ از عواملی چون نژاد، ملیت، جنسیت و غیره در برخورداری از این حقوق با هم برابر و یکسان‌اند و در این خصوص کسی را بر دیگری برتری نیست (سالاری و مرادی،

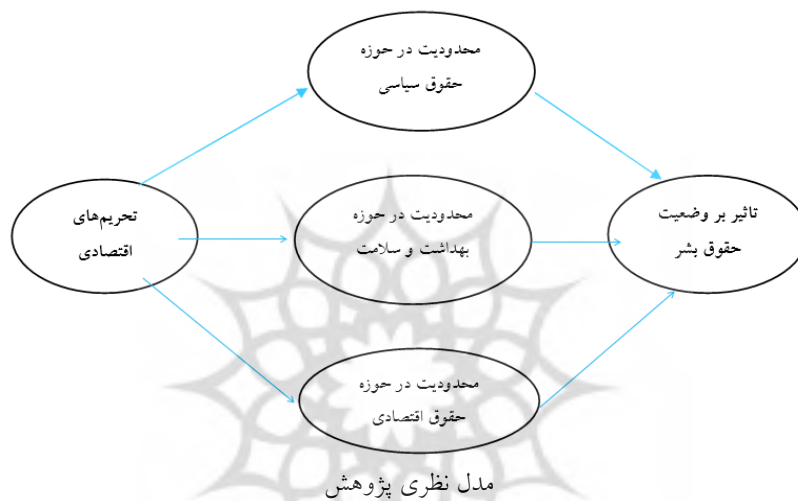
۱۳۹۵: ۱۳۶). اصل جهانی بودن حقوق بشر سنگ بنای قوانین بین‌المللی حقوق بشر است. به این ترتیب نمی‌توان با توسل به خروج از معاهدات حقوق بشری این حقوق را از افراد جامعه یا برخی از آنان سلب نمود؛ چرا که آن معاهده یا معاهدات موجد حقوق انسانی نبوده‌اند (Zerkina, 2015: 477).

تجلی مصادیق حقوق بشر به صورت خاص را در حقوق اقتصادی و اجتماعی، و حقوق مدنی و سیاسی تعریف شده از سوی سازمان ملل در قالب دو کنوانسیون مصوب این سازمان باید دید. بر این اساس، ما در این پژوهش شاخص‌های حقوق اقتصادی و اجتماعی را از میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سازمان ملل مصوب ۱۶ دسامبر ۱۹۶۶ و حقوق مدنی و سیاسی را از کنوانسیون بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی سازمان ملل متحد مصوبه ۲۶ دسامبر ۱۹۶۶ اقتباس می‌نماییم. در این خصوص می‌توان بر اساس شاخص‌های میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اشاره نمود که تحریم‌ها به صورت مستقیم بر حق اشتغال (ماده ۶)، حق داشتن سطح زندگی کافی شامل خوراک، پوشاک و مسکن (ماده ۱۱)، حق سلامت جسمی و روحی (ماده ۱۲)، حق دسترسی به آموزش (ماده ۱۳) و حق شرکت در زندگی فرهنگی (ماده ۱۵) تأثیرگذارند. موضوعی که در این میثاق بر آن تأکید شده و دولت‌ها موظف به تأمین آن هستند. (OHCHR, 1966a)

در خصوص تأثیرات مستقیم تحریم‌ها نیز می‌توان به میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی اشاره نمود. طبق این کنوانسیون دولت‌ها متعهد به رعایت و احترام به حقوق و آزادی‌های انسان (ماده ۲، ۱۸ و ۱۹)، تساوی حقوق زن و مرد (ماده ۳)، حفظ حق حیات (ماده ۶)، منع بردگی و کار اجباری (ماده ۸)، منع دستگیری و بازداشت غیرقانونی (ماده ۴)، حق عبور و مرور آزادانه و انتخاب آزادانه مسکن (ماده ۱۲) و حق تشکیل مجامع مسالمت آمیز (ماده ۲۲) هستند. (OHCHR, 1966a) مسئله‌ای که به نظر می‌رسد تحریم‌ها می‌توانند بر آن‌ها تأثیرگذار باشند. بنابراین وضعیت حقوق بشر در یک کشور می‌تواند بر میزان فقر تأثیر بگذارد. این امر می‌تواند از طریق دسترسی نابرابر به منابع، تحریم‌های تجاری، خشونت سیاسی و سرکوب اتفاق بیفتد. نقض حقوق بشر می‌تواند شرایط فقر و شرایط زندگی اقشار فقیر جامعه را تشدید کند که به نوبه خود

رشد و توسعه را محدود می‌کند (Apergis & Cooray, 2019: 2). با توجه به ادبیات نظری فوق‌الذکر در مدل پژوهشی طراحی شده برای پژوهش به بررسی این مسأله پرداخته می‌شود که تحریم‌ها چه تأثیری بر حقوق سیاسی-اقتصادی و نیز حق به سلامت شهروندان کره‌شمالی گذاشته است. به نظر می‌رسد اگر تحریم‌ها بتوانند محدودیت‌های جدی در حوزه حقوق برشمرده شده برجای گذارند می‌توانند موجب تاثیر منفی بر حقوق بشر گردند.

۳. پیشینه و روند وضع تحریم‌ها علیه کره‌شمالی

شبه جزیره کره که در اوایل قرن بیستم به تصرف امپراتوری ژاپن درآمد بود با پیروزی متفقین در جنگ جهانی دوم و پایان سلطه ۳۵ ساله ژاپن بر آن، به دو بخش کره‌شمالی و جنوبی تقسیم شد. در شمال یک دولت کمونیست تحت حمایت شوروی و در جنوب یک دولت طرفدار غرب تشکیل شد. این تقسیم سرآغاز جنگ دو کره در سال ۱۹۵۰ گردید. جنگی که در نهایت با وجود درگیری‌های بسیار در ۲۷ ژوئیه ۱۹۵۳ به پیمان آتش بس منتهی شد. از زمان پیمان آتش بس بین، بحران در شبه جزیره کره با شدت و ضعف ادامه داشته است. دو طرف بارها همدیگر را تهدید کرده‌اند و آمریکا و متحدانش بارها کره‌شمالی را مورد تحریم‌های یک جانبه، چند جانبه و بین‌المللی قرار داده‌اند. اولین دور

تحریم‌ها از همان دهه ۱۹۵۰ رقم خورد زمانی که وزارت خزانه‌داری آمریکا معامله‌های مالی مربوط به کره‌شمالی را محدود کرد. بدنبال آن با چندین بمب‌گذاری بین‌المللی علیه کره جنوبی توسط عوامل کره‌شمالی در دهه ۱۹۸۰ (بمباران رانگون) تحریم‌ها علیه کره-شمالی تشدید گردید و در سال ۱۹۸۸، عملاً کره‌شمالی در لیست حامیان مالی تروریسم بین‌المللی قرارگرفت (Suk Lee, 2019: 35).

دولت کلیتون در سال ۱۹۹۴ هنگامی که دولت آن زمان کره جنوبی به دنبال سیاست‌های تعامل با شمال بود، بعد از یک دوره سیاست فشار دیپلماتیک و تهدید نظامی، گزینه دیپلماسی را روی میز گذاشت و در مسیر رسیدن به توافق هسته‌ای، بر روی گزینه نفت در برابر تعطیلی برنامه هسته‌ای با «کیم جونگ ایل» به توافق رسید. بدین ترتیب تحریم‌ها علیه کره‌شمالی کاهش یافت (Davenport, 2017:1). این توافق در پی عدم ساخت راکتورهای وعده داده شده و اجرا نشدن کامل برنامه‌های کمک غذایی عملاً فروپاشید و پیونگ یانگ مخفیانه برنامه تحقیق هسته‌ای خود را ادامه داد.

با انتخاب جورج بوش به ریاست جمهوری آمریکا بحران در روابط پیونگ یانگ و واشنگتن تشدید شد. دولت بوش، کره‌شمالی را در لیست محور شرارت قرار داد و فشارهای منطقه‌ای و بین‌المللی را علیه این کشور تشدید کرد. حتی گزینه پیشنهادی بوش با عنوان «عمل در برابر عمل» که هدف آن، عادی‌سازی روابط کره‌شمالی با آمریکا، کره‌جنوبی و ژاپن بود، نیز نتوانست تغییر مثبتی در روابط دو طرف ایجاد نماید. با فرا رسیدن سال ۲۰۰۵ شرایط از آنچه که بود بدتر گردید. شروع تحریم‌های جدید علیه کره‌شمالی در سال ۲۰۰۵ و عمل نکردن آمریکا به وعده‌هایش، موجب خروج کره‌شمالی از معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای و ساخت بمب اتمی توسط این کشور شد (Makhijani et al, 2003: 3-7).

بدنبال این اقدام پیونگ یانگ و شروع آزمایش‌های اتمی در سال ۲۰۰۶ شورای امنیت سازمان ملل با صدور قطعنامه ۱۷۱۸ تحریم‌های سیاسی و اقتصادی جدیدی علیه کره‌شمالی وضع کرد.

با انتخاب باراک اوباما به ریاست جمهوری آمریکا، اولویت سیاست خارجی آمریکا جلوگیری از اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی گردید. لذا به محض این که کره‌شمالی در

۲۵ می سال ۲۰۰۹ اعلام نمود که در حال انجام آزمایش هسته‌ای است، این آزمایش را محکوم و آن را نقض حقوق بین‌الملل دانست و در صحن شورای امنیت سازمان ملل با صدور قطعنامه ۱۸۷۴ به آن پاسخ گفت (Obama, 2009:1). سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ به واسطه افزایش درگیری‌ها و تنش‌ها میان دو کره، بحران شبه جزیره شدت گرفت؛ اما مرگ کیم جونگ ایل^۱ در اواخر سال ۲۰۱۱، فضا را برای احیای مذاکرات و توافق محدود این کشور با آمریکا در فوریه ۲۱۲ مهیا نمود. با امتناع آمریکا از ارسال کمک‌های غذایی به کره شمالی و متعاقباً پرتاب موشک حامل ماهواره به فضا توسط این کشور در آوریل و دسامبر ۲۰۱۲، شورای امنیت در ۲۲ ژانویه ۲۰۱۳ قطعنامه ۲۰۸۷ را علیه پیونگ یانگ به تصویب رساند. قطعنامه ای که بهانه‌ای شد تا در ۱۲ فوریه ۲۰۱۳ کره شمالی به سومین آزمایش هسته‌ای خود مبادرت نماید. انجام این آزمایش واکنش شدیدتر آمریکا و تصویب قطعنامه ۲۰۹۴ شورای امنیت را در ۷ مارس ۲۰۱۳ به همراه آورد (Obama, 2013). تحریم‌هایی که باعث عصبانیت مقامات پیونگ یانگ گردید و آنها را تشویق ساخت تا در ۶ ژانویه ۲۰۱۶، بی‌اعتنا به جامعه جهانی چهارمین آزمایش هسته‌ای خود را انجام دهند (Rezaei, 2017: 1).

در گام بعدی شورای امنیت در ۲ مارس ۲۰۱۶، قطعنامه ۲۲۷۰ را درخصوص آزمایش بمب هیدروژنی و موشک «ستاره درخشان» تصویب نمود که موارد متعددی از ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها شامل «آموزش، شناسایی افراد مرتبط با برنامه تسلیحاتی و هسته‌ای این کشور، منع عرضه و فروش حمل و نقل هوایی، منع صدور انرژی، سوخت و زغال سنگ، سنگ آهن، مواد نادر معدنی و ...» را شامل می‌شد. این قطعنامه و چهار قطعنامه دیگری که در همین سال صادر گردید از جمله شدیدترین و سخت‌ترین مجازات‌هایی هستند که سازمان ملل متحد برای یک کشور اعمال نموده و به طور هدفمند منابع درآمد و تجارت آن کشور را هدف قرار داده است (رضائی و فرحزاده، ۱۳۹۶: ۱۱۷). کره شمالی در پاسخ به این اقدام جامعه جهانی در ۹ سپتامبر ۲۰۱۶، اقدام به پنجمین آزمایش هسته‌ای خود نمود.

با وجود مشاجره‌های لفظی اولیه ترامپ و کیم جونگ اون در نهایت سال ۲۰۱۸ به سال خوشبینی و دیدارهای تاریخی دو طرف تبدیل شد (Lee & Seo, 2019: 1). اما این ماه عسل چندان به درازا نکشید و به دلایلی از جمله اصرار آمریکا بر باقی ماندن تحریم‌ها تا زمان خلع سلاح کامل پیونگ یانگ، این مذاکرات بی‌نتیجه ماند. (رک: باقری دولت‌آبادی و درج، ۱۳۹۷: ۱۷۲-۱۴۳) آنچه فضا را از آنچه که بود متشنج‌تر ساخت تصویب قطعنامه ۲۳۹۷ شورای امنیت ملل متحد بود که تحریم‌های کمرشکن جدیدی را علیه کره شمالی اعمال کرد. این قطعنامه توانسته اثرات بسیار تعیین‌کننده‌ای بر ساختار رژیم کره شمالی بر جای گذارد. در این ارتباط می‌توان به کاهش واردات سوخت تا سقف ۹۰ درصد، اخراج کارگران کره شمالی از سایر کشورها و ممنوعیت ارسال پول کارگران به کره شمالی اشاره کرد (Fisher, 2016: 10).

در حال حاضر به دلیل به بن‌بست رسیدن مسیر دیپلماسی، کره شمالی یکبار دیگر به سمت انجام انواع آزمایش‌های موشکی جدید و تولید سلاح‌هایی که به گفته مقامات کره شمالی می‌تواند به طرز قابل توجهی شکاف توانمندی نظامی میان این کشور با آمریکا را جبران نماید، سوق پیدا کرده است. اقداماتی که می‌تواند شرایط زندگی را از آنچه که هست بر مردم کره شمالی سخت‌تر سازد.

۴. تحریم‌ها و وضعیت حقوق بشر در کره شمالی

همان‌طور که در چارچوب نظری عنوان شد تحریم‌ها به دو صورت مستقیم و غیرمستقیم می‌توانند بر وضعیت حقوق بشر کشورها تأثیرگذار باشند. با توجه به محدودیت‌های حجم پژوهش در اینجا تأثیر غیرمستقیم تحریم‌ها بر دو حوزه سیاست و سلامت و تأثیر مستقیم آن بر اقتصاد بررسی می‌شود و سایر ابعاد فرهنگی، اجتماعی و... به پژوهش‌های دیگر و انهاد می‌شود.

در حوزه سیاست تحریم‌ها موجب نگرانی کشور تحریم شونده از فشارها برای تغییر رژیم (ایجاد فضای بسته سیاسی، سرکوب آزادی‌ها و خشونت سیاسی) می‌شود و در حوزه سلامت؛ دسترسی به دارو و درمان، دسترسی به مواد غذایی، دسترسی به آب

آشامیدنی سالم را مختل نموده باعث افزایش مرگ و میر و و ناامنی غذایی برای شهروندان کشور تحریم شونده می‌گردد. در حوزه اقتصاد هم تحریم‌ها می‌تواند موجب افزایش تورم، کاهش ارزش پول ملی، بیکاری، محدودیت در واردات و صادرات، محدودیت در دریافت کمک‌های بشردوستانه، کاهش رشد تولید ناخالص ملی گردد. با توجه به تاثیرات مستقیم و غیرمستقیم تحریم‌ها بر حوزه‌های سیاسی، سلامت و اقتصاد در ادامه به بررسی این تاثیرها می‌پردازیم.

۴-۱. تاثیر غیرمستقیم تحریم‌ها بر وضع حقوق بشر

۴-۱-۱. حوزه سیاست

در حوزه سیاست تحریم‌ها موجب نگرانی کره-شمالی از فشارها برای تغییر رژیم گردیده و به تبع آن فضای بسته سیاسی و سرکوب آزادی‌ها را شکل داده است. (Kim, 2014: 159-169) سانسورهای در قالب آزادی بیان، آزادی اجتماعات و آزادی رسانه‌ها شکل گرفته است. علی‌رغم اینکه در قانون اساسی کره شمالی بر حقوق سیاسی شهروندان تاکید شده اما سازمان‌های غیردولتی مانند عفو بین‌الملل و دیده بان حقوق بشر پیوسته از نقض حقوق بشر در این کشور خبر می‌دهند. طبق این گزارش‌ها در این کشور حق سخنرانی آزاد وجود ندارد و منابع انتشار اخبار از تلویزیون گرفته تا رادیو، روزنامه و غیره در اختیار دولت هستند. دولت، دیدارهای بیگانگان به‌ویژه روزنامه‌نگاران و گزارش‌گران را با دقت مدیریت و دسترسی آنها به اطلاعات را محدود می‌کند. این محدودیت‌ها در حدی است که حتی نهادهای سازمان ملل مانند برنامه جهانی غذا که بیش از ۲۰ سال است در جمهوری دموکراتیک خلق کره حضور دارد برای دسترسی به داده‌های معتبر و دقیق همچنان با چالش مواجه هستند. (UNHR, 2019: 14)

در سال ۲۰۱۹ نیز لیستی از سوی کمیته حمایت از روزنامه‌نگاران درباره وضعیت آزادی بیان رسانه‌ها منتشر شد که در آن کره شمالی در رتبه دوم کشورهایی قرار داشت که از تاکتیک‌هایی نظیر حبس و قوانین سرکوبگرانه، تحت نظر قرار دادن خبرنگاران و ایجاد محدودیت در استفاده از اینترنت و رسانه‌های اجتماعی استفاده کرده بودند. (CPI,

2019) این در حالی است که طبق ماده ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر، هر انسانی حق دریافت، انتشار اطلاعات و بیان عقیده را دارد.

کره شمالی با ممنوع و یا محدود کردن رسانه‌های مستقل، استانداردهای بین‌المللی را نقض کرده و با ارباب خبرنگاران با استفاده از حبس، نظارت دیجیتال، فیزیکی و ... آنان را وادار به سکوت نموده است. وضعیت سانسور رسانه‌ها و رسانه‌های اجتماعی در این کشور و تعداد زندانیان سیاسی مرتبط با آن، نشان از وخیم شدن اوضاع حقوق بشری در این کشور دارد. از سال ۲۰۱۷، کره شمالی در فهرست آزادی مطبوعات منتشر شده توسط گزارشگران بدون مرز رتبه آخر را در بین کشورها به دست آورده است (Reporters Without Borders, 2017). گزارش‌های دیگر ارائه شده درباره کره شمالی نشان می‌دهد که چگونه فیلترینگ در این کشور افزایش پیدا نموده و میزان زندانیان سیاسی را افزایش بخشیده است. رسانه ملی در این کشور تقریباً به‌طور کامل بر تبلیغات سیاسی و ترویج خصوصیات شخصیتی کیم ایل سونگ و کیم جونگ ایل متمرکز است و دردها و مشکلات جامعه را منعکس نمی‌سازد (Reporters Without Borders, 2009). به لحاظ آزادی بیان نیز این کشور پس از ترکمنستان کمترین میزان آزادی بیان را به شهروندان خود اعطا کرده است. (ر.ک: جدول شماره ۱) لذا می‌توان گفت شهروندان این کشور هیچ امکانی برای اعتراض سیاسی به وضع اقتصادی، اجتماعی، بهداشتی و... که در آن قرار گرفته‌اند ندارند.

جدول ۱. سه کشور دارای کمترین میزان آزادی بیان در جهان در سال ۲۰۱۹

ردیف	وضعیت آزادی بیان	
۱	ترکمنستان	۸۵/۴۴
۲	کره شمالی	۸۳/۴۰
۳	اریتره	۸۰/۲۶

Source: CPJ, 2019

شرایط فوق در حالی در کره شمالی وجود دارد که قانون اساسی آزادی تجمع مسالمت‌آمیز را پذیرفته است. دولت پیونگ یانگ ضمن نادیده گرفتن این قانون هر گونه اجتماعات عمومی را ممنوع ساخته و همه چیز تحت کنترل دولت است. (UN General

از این کشور داشته است. (Assembly, 2019). این وضعیت نقش موثری در خروج و مهاجرت شهروندان کره ای

وضعیت حقوق بشر در کره شمالی به طور گسترده‌ای بدترین وضعیت جهان به حساب می‌آید و در سطح جهانی توسط سازمان ملل متحد، اتحادیه اروپا و گروه‌هایی مانند عفو بین‌الملل و دیده‌بان حقوق بشر محکوم شده است (Abandone, 2012; Human Rights Watch, 2019). در طی نه ماه اول سال ۲۰۱۹، وزارت اتحاد کره جنوبی از ورود ۷۷۱ شهروند کره شمالی به این کشور خبر داد. بسیاری دیگر در چین بدون اسناد و مدارک زندگی می‌کنند و در معرض خطر بازگشت اجباری به کره شمالی قرار دارند. این درحالی است که مقامات پیونگ یانگ کنترل شدیدی بر گذرگاههای مرزی با چین اعمال می‌کنند (Amnesty International, 2019b). گزارش‌های بین المللی حاکی از این است که از سال ۲۰۰۰ تا سال ۲۰۱۷ و هم زمان با شدت تحریم‌ها جمعیت پناهندگان کره‌ای پیوسته در حال افزایش بوده است. (ر.ک: نمودار شماره ۱)

نمودار ۱. روند رو به رشد جمعیت پناهندگان کره شمالی به دیگر کشورها

Source: The World Banks, 2018

مشکل بزرگ‌تری که برای بازگرداندن مهاجران و پناهندگان به کره شمالی وجود دارد این است که این شهروندان در معرض خطر زندان و کار اجباری قرار دارند. بر اساس گزارش‌های عفو بین‌الملل و کمیته حقوق بشر، تا سال ۲۰۱۷ حدود ۲۰۰ هزار زندانی در اردوگاه‌هایی که به جنایات سیاسی اختصاص داده شده است، زندانی شده‌اند و در معرض کار اجباری، سوء استفاده جسمی و اعدام قرار گرفته‌اند (Szoldra, 2017: 24).

بازگشت پناهندگان به کشور خود عملاً هیچ امکان نظارتی نیز برای پیگیری وضعیت آنها وجود نخواهد داشت. دولت کره شمالی فعالیت بازدیدکنندگان خارجی را به شدت رصد می‌کند. حتی افرادی که در قالب امدادرسان و نهادهای بین‌المللی به کره شمالی می‌روند تحت نظارت قابل ملاحظه‌ای قرار می‌گیرند (International Amnesty, 2014).

1. زنان در جامعه کره شمالی به مراتب وضعیت بدتری را نسبت به مردان تجربه می‌کنند. گزارش حقوق بشر سازمان ملل متحد درباره این کشور نشان می‌دهد آنها علاوه بر اینکه از برخی محرومیت‌های اقتصادی و اجتماعی رنج می‌برند به لحاظ سیاسی نیز از حقوق سیاسی برابر با مردان برخوردار نیستند. دولت در تلاش برای حفظ کلیشه‌های جنسیتی در مورد زنان کره ای محدودیت‌های تبعیض آمیزی را علیه آنها وضع کرده است. خشونت جنسی و جنسیتی علیه زنان در همه مناطق جامعه رواج دارد و درحالی‌که زنان نیمی از جمعیت کره شمالی را تشکیل می‌دهند فقط ۵ درصد از کادر برتر سیاسی و ۱۰ درصد از کارمندان دولت مرکزی را تشکیل می‌دهند. (UN General Assembly, 2014)

نقض حقوق بشر می‌تواند شرایط فقر و شرایط زندگی افشار فقیر جامعه را تشدید کند که به نوبه خود می‌تواند رشد و توسعه را محدود کند. این امر می‌تواند از طریق دسترسی نابرابر به منابع، تحریم‌های تجاری، تخصیص کمک، درگیری، خشونت سیاسی و سرکوب اتفاق بیفتد (Apergis & Cooray, 2019: 1-2). آنچه که شرایط را بدتر نیز می‌سازد این است که دولت اجازه هر گونه کمک رسانی به شهروندان را نیز محدود کرده است. گزارش شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد نشان می‌دهد که تحریم‌های جهانی علیه پیونگ یانگ مستقیماً به مرگ غیرنظامیان و شهروندان در این کشور منجر شده است. به همین دلیل از آمریکا و مقامات ارشد سازمان ملل خواسته شده که محدودیت‌ها علیه ارسال کمک‌های بشردوستانه به کره شمالی را تسهیل کنند. (McBride, 2019)

با توجه به توضیحاتی که درخصوص مولفه‌های حوزه سیاسی گفته شد به نظر می‌رسد که تصلب سیاسی در کره شمالی به موازات تشدید تحریم‌ها، افزایش یافته و

ممکن است بین این دو روند ارتباطی وجود داشته باشد که نیازمند بررسی بیشتر است.

۴-۱-۲. حوزه بهداشت و سلامت

اگرچه سابقه تحریم‌ها علیه کره شمالی به قرن بیستم (دهه ۵۰) و اقدامات کشورهای اروپایی و آمریکا برمی‌گردد اما این تحریم‌ها هیچگاه به شدت تحریم‌هایی که در قرن ۲۱ علیه این کشور اعمال گردید نبوده است. به طور مشخص باید گفت با اعمال مجازات‌های شدید به ترتیب در سال ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷، اثرات اقتصادی بزرگ آن حوزه بهداشت عمومی را نیز متاثر کرد. به عنوان مثال، محدودیت واردات تجهیزات پزشکی و ترکیبات شیمیایی برای تولید دارو منجر به عدم تأمین کافی آنتی‌بیوتیک‌ها، نه تنها در بیمارستان‌های روستایی بلکه در بیمارستان‌های مجهز در پیونگ یانگ شده است (Lim et al, 2009: 217). براساس داده‌های گمرک سازمان ملل در سال‌های اخیر واردات دارویی کره شمالی (داروها و مواد اولیه دارویی) به دلیل تحریم‌های شدید کاهش یافته است. همین مسئله موجب شده تا قیمت محصولات دارویی در این کشور افزایش پیدا نماید (WHO, 2016: 36-45). امری که دسترسی به داروها را دشوارتر ساخته و موجب گرایش بیشتر مردم به داروهای گیاهی و طب سنتی شده است. (Lim et al, 2009: 217) این تحریم‌ها حتی فعالیت‌های نهادهای بین‌المللی را نیز تحت الشعاع قرار داده و باعث گردیده برنامه‌های سازمان بهداشت جهانی در مبارزه با سل و مالاریا در کره شمالی در سه سال اخیر متوقف گردد. اقدامی که بار سنگینی را بر نظام معیوب سلامت در کره شمالی تحمیل کرده است (OECD, 2019). اتفاقی که پیش‌تر نیز افتاده بود و آلن و لکتزین تأثیرات آن بر بحث سلامت شهروندان کره شمالی را در سال ۲۰۱۳ گزارش کردند. (Allen & Lektzian, 2013: 121-135) در تحقیق دیگری که درخصوص سلامت پناهندگان کره شمالی انجام شده است، پیامدهای سلامت روان ناشی از نقض حقوق بشر توسط کره شمالی محرز گردیده است. این تحقیق نشان می‌دهد که سلامت روان ۲۰ میلیون نفر شهروند کره شمالی در معرض خطر است و لازم است فعالان بهداشت جهانی و حقوق بشر اقدام فوری انجام دهند (Cha et al, 2018: 271-279).

آنچه که توجه به شرایط سلامت شهروندان کره شمالی را جدی تر می‌سازد ترکیب جمعیتی این کشور است. طبق آمارهای ارائه شده در سال ۲۰۲۰ حدود ۲۰/۴۷ جمعیت کره شمالی زیر ۱۴ سال قرار دارند یعنی شرایطی که نیز به مراقبت های بهداشتی، واکسیناسیون، تغذیه مناسب و... دارد. همچنین ۲۰/۸۵ افراد بالای ۵۵ سال سن دارند که نیاز به مراقبت های دوران میان سالی و پیری را ضروری می‌سازد. (ر.ک: جدول شماره ۲) حال آنکه محدودیت واردات تجهیزات پزشکی و دارو عملاً راه دسترسی به خدمات بهداشتی به ویژه برای اقشار کم درآمد را مسدود می‌سازد.

جدول ۲. ترکیب سنی جمعیت کره شمالی-۲۰۲۰

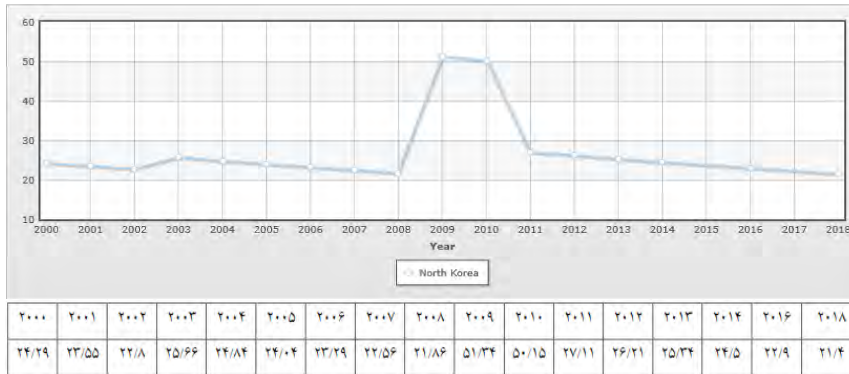
دامنه سنی	درصد دامنه سنی	مردان	زنان
۱۴-۰ سال	۲۰/۴۷٪	۵۷۸,۶۷۷,۲	۱۱۸,۵۷۱,۲
۱۵-۲۴ سال	۱۴/۶۸٪	۹۱۸,۹۴۱	۷۹۹,۸۶۹,۱
۲۵-۵۴ سال	۴۴٪	۴۴۶,۶۵۹,۵	۳۴۶,۲۴۵
۵۵-۶۴ سال	۱۱/۲٪	۱۹۹,۳۶۹,۱	۸۶۵,۰۳۱
۶۵ سال به بالاتر	۹/۶۵٪	۸۵۹,۱۵۱	۱,۶۱۵,۹۶۴

Source: Central Intelligence Agency, 2020

وضعیت بهداشت و شاخص های سلامت در کره شمالی که عمدتاً توسط مراجع بین المللی ارزیابی شده است نشان می‌دهد چالش های بهداشتی در کره شمالی از تغذیه مزمن و سل تا بیماری های غیرواگیر متغیر است (Amnesty International, 2019a). گزارش های میدانی از کره شمالی حاکی از کمبود تجهیزات و لوازم پزشکی در بیمارستان ها به دلیل تحریم ها است. طبق این گزارش ها در برخی از بیمارستان های این کشور به دلیل کمبود لوازم پزشکی، کادر درمان مجبور به استریل و استفاده مجدد از آنژیوکت، چاقوی جراحی، گاز استریل و دستکش هستند. ممنوعیت صادرات ماشین آلات به کره شمالی در قطعنامه ۲۳۹۷ (۲۰۱۷) باعث گردیده تا این کشور مشکلات جدی در واردات دستگاه های آزمایشگاهی، پرتونگاری و... داشته باشد. نقصان هایی که بهای آن می تواند جان شهروندان کره ای باشد (Park, 2019)

طبق آمار مرکز داده‌های حقوق بشر کره شمالی، میزان مرگ و میر مادران در کره-شمالی ۱۲۰۰ مرگ در هر ۱۰۰۰۰۰ تولد یعنی تقریباً پنج برابر میانگین جهانی گزارش شده در این باره از سوی سازمان بهداشت جهانی است. مرکز داده‌های حقوق بشر کره-شمالی در توضیح این آمار آورده است: «زنان بلافاصله پس از زایمان نمی‌میرند. آن‌ها به خانه می‌روند، زیرا هیچ شرایطی برای مراقبت‌های پس از زایمان در بیمارستان وجود ندارد. مواردی وجود دارد که آن‌ها شروع به خونریزی در راه رفتن به خانه می‌کنند و بعد از دو تا سه روز خونریزی مداوم می‌میرند» (White, 2019:1). میزان مرگ و میر نوزادان نیز، در حالی که توانسته بود در سال ۲۰۰۸ به ۲۱ مورد در هر یک هزار زایمان تقلیل پیدا کند، در زمان اوج‌گیری تحریم‌های این کشور در سال ۲۰۰۹، ناگهان به رقم ۵۱ مورد مرگ و میر در هر ۱۰۰۰ زایمان افزایش یافت. (ر.ک: نمودار شماره ۲) بر اساس گزارش یونسف در سال ۲۰۱۸، ۲۰۰ هزار کودک در کره شمالی از سوء تغذیه حاد رنج می‌برند که ۶۰ هزار نفر آنان در معرض ابتلا به بیماری‌های شدید و کشنده هستند. طبق همین گزارش بیش از ۱/۷ میلیون کودک زیر ۵ سال و حدود ۷۰۰۰۰۰ زن باردار و شیرده در معرض تغذیه نامکفی قرار دارند که بر رشد، سلامتی و بهزیستی آنها تأثیر می‌گذارد. (Unicef, 2018:1) گزارش‌های منتشر شده از سوی نهادهای بین‌المللی گویای این نکته است که تحریم‌ها تأثیر منفی جدی بر تغذیه ناکافی و شرایط بد بهداشتی در کره شمالی گذاشته است. (Féron et al, 2019: 8) تحریم‌ها همچنین به فقر و ناداری در خانواده‌های کره‌ای منجر شده و حتی با فرض وجود خدمات درمانی کافی، امکان استفاده از آن را برای خانواده‌های ضعیف دشوار ساخته است.

نمودار ۲. میزان مرگ و میر نوزادان در کره شمالی از سال ۲۰۰۰ تا سال ۲۰۱۸

Source: Index Mundi, 2018

در جدول شماره ۳ میزان مرگ و میر نوزادان بین سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۸ در کره شمالی به تفکیک جنسیت (نوزادان پسر و دختر) آورده شده است. چنان که مشاهده می گردد میزان مرگ و میر نوزادان در بین دختران ۱۷/۶ درصد و در پسران ۲۲/۳ درصد است که رقم بالایی محسوب می شود و نشان از وضعیت ضعیف و بد حقوق بشر در این کشور دارد.

جدول ۳. میزان مرگ و میر نوزادان ۲۰۰۰-۲۰۱۸

از هر ۱۰۰۰ تولد	درصد
نوزادان پسر	٪ ۲۲/۳
نوزادان دختر	٪ ۱۷/۶

Source: worldometers, 2019

در تفسیر علت مرگ و میر بالا در میان نوزادان کره شمالی مطالعات سازمان بهداشت جهانی نشان داده است که تحریمها تأثیر جدی در این خصوص داشته است (Daponte & Garifield, 2000: 546-552). تأثیر منفی تحریمها بر حق به غذا، حق به حیات و حق به سلامتی در کره شمالی باعث گردید تا گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در مورد وضعیت حقوق بشر در کره شمالی تحریمها را غیرقابل قبول خوانده و در سال ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸

۱. مرگ تعداد نوزادان زیر یکسال در هر ۱۰۰۰ تولد زنده در همان سال

خواستار ارزیابی جامع تأثیرات منفی و ناخواسته تحریم‌های شورای امنیت بر حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهروندان کره شمالی گردد. (Ojea Quintana, 2017, 2018) آر. ام. وود پژوهشگر روابط بین الملل نیز در پژوهش خود درباره تأثیرات تحریم‌ها به این نتیجه رسیده است که «تحریم‌ها می‌تواند موجب افزایش گروه‌های آسیب‌پذیر گردد و بر وضعیت حقوق بشر در کشور هدف تأثیر منفی بگذارد» (Wood, 2008: 489-513). مطالعات در این زمینه نشان می‌دهد که فشار اقتصادی، شرایط حقوق بشر (یعنی سطح احترام دولت به حقوق اقتصادی و اجتماعی) را در کشورهایی که با تحریم اقتصادی مواجه هستند، بدتر می‌کند (Wood, 2008؛ Peksen, 2009). بر این اساس می‌توان گفت که تحریم‌ها علیه کره شمالی به صورت غیرمستقیم بر وضعیت حقوق بشر تأثیرگذار بوده است.

۴-۲. تأثیر مستقیم تحریم‌ها بر وضع حقوق بشر

از آنجا که تحریم‌ها اغلب با هدف ضربه زدن به منابع مالی و اقتصادی دولت‌ها طراحی می‌شوند بیشترین تأثیر خود را در حوزه اقتصاد نشان می‌دهند. در ادامه به بررسی چند شاخص در این باره در کشور کره شمالی پرداخته می‌شود.

۴-۲-۱. حوزه اقتصادی

تحریم‌ها علاوه بر تأثیرات غیرمستقیم (بر حوزه بهداشت و سیاست) تأثیرات مستقیم نیز بر جامعه هدف دارند. در حوزه اقتصاد افزایش نرخ تورم، کاهش ارزش پول ملی، افزایش نرخ بیکاری، محدودیت در واردات و صادرات، محدودیت در دریافت وام و کمک‌های بشر دوستانه از جمله تأثیرات مستقیم تحریم‌ها هستند. در حالی که کره شمالی داده‌های معتبر اقتصاد خود را منتشر نمی‌کند آمارهای جهانی گویای این است که در سال ۲۰۱۹ پنجمین تورم بزرگ در دنیا (۵۵ درصد) مربوط به کره شمالی بوده است (Trading Economic, 2019) از نظر ارزش پول ملی کره شمالی، شرایط وخیمی را در قرن ۲۱ تجربه کرده است. در واقع، ارزش پول ملی کشور کره شمالی در دسامبر ۲۰۱۷، از ۰/۰۰۷۲ دلار به ۰/۰۰۱ دلار سقوط کرد. در سال ۲۰۱۹ ارزش پول این کشور به یک هفتم ارزش آن در انتهای

سال ۲۰۱۸ رسید که نشان از کاهش بسیار پایین ارزش پول ملی این کشور دارد. (Exchange Rate, 2019)

افزایش تورم و کاهش ارزش پول ملی در کره شمالی دو پیام روشن دارد: نخست اینکه شهروندان این کشور دیگر قادر نیستند همانند گذشته و یا مشابه همتایان خود در کره جنوبی اقلام مورد نیاز خوراکی، بهداشتی، پوشاک و... را تهیه نمایند و از این بابت آسیب پذیرتر شده اند. دوم اینکه تحریم ها حق حیات، حق دسترسی به امکانات عادلانه و حق سلامت شهروندان کره شمالی را مخدوش کرده است.

تحریم ها همچنین باعث کاهش صادرات این کشور شده و میزان ارز خارجی مورد نیاز برای خرید مواد غذایی از بیرون را از دست دولت خارج ساخته است. همانطور که در نمودار شماره ۳ نشان داده شده است واردات کره شمالی از سال ۲۰۱۶ به بعد افزایش و صادرات آن کاهش محسوسی داشته است. این مساله موجب گردیده تا تراز تجاری این کشور در سال ۲۰۱۷ به نسبت سال قبل ۱/۶۹ درصد رشد منفی را تجربه نماید. علاوه بر این آمارهای ارائه شده از سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۷ نشان می دهد پیونگ یانگ پیوسته این تراز تجاری منفی را تجربه کرده و بیشترین آن پس از یک دوره رشد صادرات مربوط به سالهای ۲۰۰۸-۲۰۰۹ و در زمان اوج تحریم ها بوده است. در این دوره میزان صادرات ۱/۳۲ میلیارد دلار و واردات ۲/۹۵ میلیارد دلار بوده است. (OEC, 2020)

نمودار ۳. نرخ واردات کره شمالی ۲۰۱۰-۲۰۱۸

Source: OEC, 2020

ارزیابی‌های انجام شده درخصوص کره شمالی نشان می‌دهد در سال ۲۰۱۸ میزان صادرات کره شمالی به چین یعنی مهم‌ترین شریک اقتصادی این کشور به میزان ۸۸ درصد کاهش داشته و این کاهش در سال ۲۰۱۹ نیز تداوم یافته است. سنجش دقیق این مساله که این کاهش صادرات به واسطه محدودیت‌های اعمال شده در اثر تحریم‌ها و پابندی چین به تحریم‌ها بوده یا علت دیگری داشته است کاری دشوار است. با اینحال برخی تحلیل‌گران سیاسی معتقدند که کاهش این واردات به اعمال قطعنامه ۱۷۱۸ شورای امنیت از سوی چین بازمی‌گردد بویژه اینکه چین پس از انجام آزمایش موشکی کره شمالی در نوامبر ۲۰۱۷ به انتقاد شدید از کره شمالی پرداخت و از پیونگ یانگ خواست تا اقدامات تنش‌زا در شبه جزیره کره را متوقف سازد. سخنانی که بسیاری آن را تغییر لحن پکن از حمایت دیپلماتیک به اعمال مجازات‌ها علیه کره شمالی تعبیر کردند. (Albert, 2019: 2) دقیقاً شش روز پس از انجام آزمایش موشک پوکگوک سانگ-۲ وزارت بازرگانی چین از تعلیق واردات زغال سنگ از کره شمالی به عنوان بخشی از تلاش‌های خود برای تصویب مجازات‌های شورای امنیت سازمان ملل با هدف متوقف کردن سلاح‌های هسته‌ای و برنامه موشکی بالستیک این کشور سخن گفت. طبق قطعنامه ۱۷۱۸ کره شمالی نباید اجازه صادرات بیش از ۷/۵ میلیون تن زغال سنگ در سال یا بیش از ۴۰۰ میلیون دلار در سال داشته باشد. در چند سال گذشته زغال سنگ ۳۴ تا ۴۰ درصد از صادرات کره شمالی به چین را به خود اختصاص داده است. (Sang-Hun, 2017: 1)

در نقطه مقابل نیز اگر کمی عمیق‌تر صادرات چین به کره شمالی بررسی شود، (نمودار شماره ۴) می‌توان دریافت که صادرات گزارش شده از فلزات، تجهیزات برقی، وسایل نقلیه و نفت پالایش شده در سال ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ به صفر رسیده است. محدود صادرات گزارش شده چین نیز به نظر می‌رسد کالاهای بشردوستانه هستند که توسط کمیته تحریم‌های سازمان ملل معافیت داشته‌اند. (Wertz, 2020:3)

نمودار ۴. صادرات گزارش شده چین به کره شمالی

Reported Chinese Exports to North Korea - Refined Petroleum, Metals, Machinery, and Vehicles Separated
(In USD, includes estimated crude oil export value)

Sources: Wertz, 2020

اگر داده‌های تجاری عرضه شده درست باشد باید گفت کره شمالی صادرات بسیار کمی دارد و تقریباً به اندازه آن چه که احتمالاً برای حفظ صنایع و تقاضای مصرفی جمعیت خود نیاز دارد نمی‌تواند وارد کند. (Silberstein, 2020) نکته تأسفبرانگیز این است که تحریم‌ها مانع کمک‌های بشردوستانه و حتی مانع از صادرات مواد غذایی به این کشور می‌شود. تنها تعداد مشخصی از شرکت‌ها می‌توانند کمک‌های غذایی به کره-شمالی تحویل دهند و گروه‌هایی که در داخل این کشور در این زمینه فعالیت می‌کنند با فشارهای فزاینده‌ای به دلیل شبکه پیچیده تحریم‌ها روبرو هستند. محدودیت دیگر ناشی از تحریم‌ها که بر وضعیت حقوق بشر در کره شمالی تأثیرگذار بوده است، محدودیت در دریافت وام و کمک‌های بشردوستانه است. کاهش ۴۵ درصدی کمک‌های مالی از سال ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۷، بر امید به زندگی، سلامتی و رفاه مردم کره شمالی تأثیرگذار بوده است (OECD, 2019). این در حالی است که به گزارش سازمان ملل متحد، کره شمالی به دلیل تحریم‌های چندین ساله با بحران انسانی مواجه بوده و بیش از ده میلیون نفر از جمعیت این کشور نیازمند کمک‌های بشردوستانه هستند. البته در این بین کشورهایی همچون کره جنوبی و روسیه کمک‌هایی را به کره شمالی اختصاص داده‌اند اما این کمک‌ها به نسبت شرایط سخت ناشی از تحریم‌ها و نیز

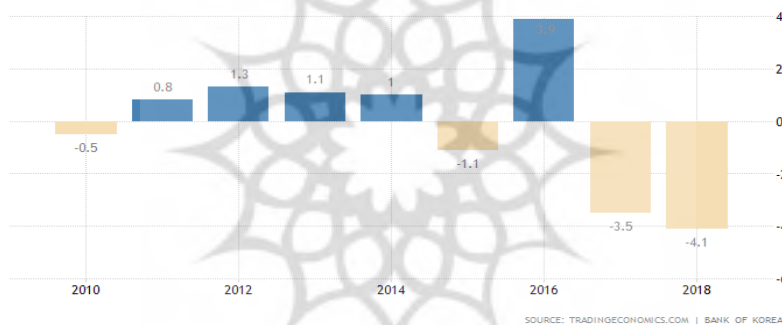

خشکسالی در این کشور ناچیز بوده است. (Smith, 2019) لذا وضعیت معیشتی مردم کره شمالی به نسبت گذشته سخت‌تر شده است.

شاخص دیگر ارزیابی اقتصادی کشورها رشد تولید ناخالص داخلی آنها است. اگرچه کره شمالی، به دلیل استمرار تحریم اقتصادی ایالات متحده آمریکا، هرگز اقتصاد باثبات و رو به رشدی نداشته است، اما تحریم‌های سال‌های ۲۰۱۶ به بعد ایالات متحده و سازمان ملل بر این کشور، رشد تولید ناخالص ملی را در سرآشایی سقوط مطلق قرار داده است. (Trading Economic, 2019) همچنان که نمودار شماره ۵ نشان می‌دهد شاخص رشد سالیانه تولید ناخالص داخلی کره شمالی از سال ۲۰۱۵ به بعد به سرعت منفی شده و همچنان در وضعیت سقوط آزاد است.

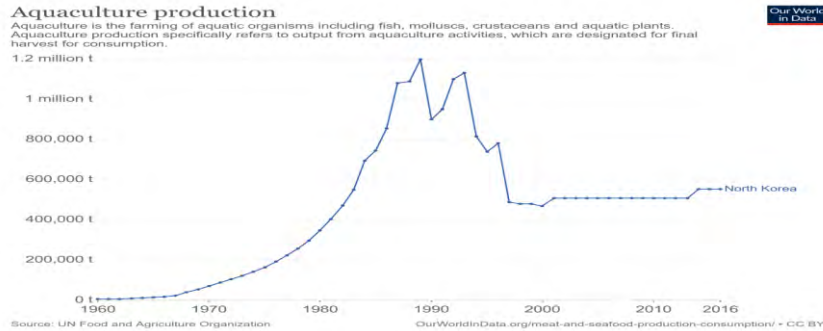
نمودار ۵. شاخص رشد سالیانه تولید ناخالص داخلی کره شمالی ۲۰۱۰-۲۰۱۸

Source: Trading Econmics, 2019

از جمله عوامل مهم تأثیرگذار بر تولید ناخالص داخلی میزان تولیدات داخلی این کشور از جمله تولیدات کشاورزی، خدمات و صنایع وابسته است. همچنان که نمودار شماره ۶ نشان می‌دهد میزان تولیدات کشاورزی که تا دهه ۹۰ شاهد رشد بوده است از این دهه به بعد و با گسترده تر شدن دامنه تحریم‌ها رشد کاهشی را تجربه کرده است. گزارش‌های سازمان فائو و برنامه جهانی غذا نشان داده‌اند که تحریم‌های وضع شده بر واردات تجهیزات و ماشین‌آلات کشاورزی، سوخت و قطعات یدکی به طور مستقیم و غیرمستقیم بر کاهش تولیدات کشاورزی کره شمالی تأثیر گذاشته است. (FAO, 2019)

نمودار ۶. تولیدات کشاورزی کره شمالی ۱۹۶۰-۲۰۱۶

Source: FAO, 2018

به مشکلات اقتصادی فوق فساد را نیز باید اضافه کرد. چیزی که منشأ کاملاً داخلی دارد و از قضا به مانعی برای ارسال کمک‌های مالی، بهداشتی و غذایی جهانی به شهروندان این کشور تبدیل شده است. به لحاظ میزان فساد، کره شمالی یکی از فاسدترین نظام‌های سیاسی جهان را در اختیار دارد و طبق گزارش سازمان جهانی شفافیت در سال ۲۰۱۸ میزان فساد در این کشور از سال ۲۰۱۵ به بعد افزایش یافته است. (رک: نمودار شماره ۷)

نمودار ۷. میزان فساد در کره شمالی سال ۲۰۱۸

Source: Transparency International Organization, 2019

شاخص‌های فوق باعث گردیده تا سازمان ملل متحد این کشور را از سال ۱۹۹۳ به بعد در لیست کشورهای قرمز رنگ اقرار دهد که از لحاظ داده‌های سیاسی، بهداشتی و اقتصادی وضعیت بسیار بدی دارند. (United Nations, 2020) شرایط بد اقتصادی کره شمالی که در اثر سوءمدیریت و تحریم‌ها تشدید شده است بسیاری از شهروندان این کشور را عملاً از حقوق تصریح شده خود در میثاق بین-المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی محروم کرده است.

نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد صرف‌نظر از آنچه که می‌توان آن را عدم وجود حکمرانی مطلوب و سوءمدیریت در کره شمالی نامید آنچه شرایط را برای مردم این کشور بدتر کرده است تحریم‌های دوجانبه و چندجانبه اعمال شده علیه پیونگ یانگ است. این تحریم‌ها که با هدف تغییر رفتار کره شمالی در دو موضوع هسته‌ای و موشکی وضع شده است به جای آنکه حاکمان کره شمالی را وادار به عقب‌نشینی از تصمیمات خود نماید شهروندان این کشور را تحت فشار قرار داده است. تحریم‌ها به دو صورت مستقیم و غیرمستقیم زندگی مردم کره شمالی را متأثر کرده است. در بخش اقتصادی که تأثیر تحریم‌ها به صورت مستقیم بوده است افزایش تورم، کاهش ارزش پول ملی، محدودیت در واردات و صادرات، محدودیت در دریافت وام و کمک‌های بشر دوستانه، کاهش رشد تولید ناخالص ملی موجب گردیده تا قدرت خرید شهروندان کره ای کاهش پیدا نماید و آنها توان مالی لازم برای دریافت خدمات بهداشتی و رفاهی را در جامعه نداشته باشند. این وضعیت به معنای آن است که حقوق اقتصادی و اجتماعی تصریح شده در کنوانسیون حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سازمان ملل برای شهروندان کره ای حداقل به مدت سه دهه از آنان سلب شده است.

بخش سیاست و بهداشت دو حوزه دیگری هستند که تحریم‌های مذکور به شکل غیرمستقیم حقوق شهروندی مردم کره‌شمالی را در آنها تحت تأثیر قرار داده است. درحالی‌که انتظار کشورهای غربی این بود که با افزایش فشار تحریم‌ها دولت کره‌شمالی پایبندی بیشتری به قوانین بین‌المللی نشان دهد اما در عمل تصلب سیاسی در کره‌شمالی به موازات تشدید تحریم‌ها، افزایش یافته و ممکن است بین این دو روند ارتباطی وجود داشته باشد که نیازمند بررسی بیشتر است. در حوزه بهداشتی از یکسو نگرانی‌های دولت از ترس نوطه‌های خارجی باعث گردیده تا امکان کمک‌رسانی به شهروندان این کشور محدود گردد و نهادهای غیردولتی امکان فعالیت در این کشور را پیدا نمایند و از سوی دیگر با ناکارآمدی نظام سیاسی و تشدید شدن آن با تحریم‌ها؛ حق دسترسی شهروندان به امکانات بهداشتی، دسترسی به دارو و درمان، دسترسی به مواد غذایی از بین رود و این کشور در زمره کشورهای قرار گیرد که بالاترین نرخ مرگ و میر در کودکان و سوء تغذیه را داشته باشد. لذا به نظر می‌رسد دولت‌ها به جای تحریم‌های کنونی باید در اندیشه ابزار دیگری برای تغییر رفتار کره‌شمالی باشند و یا تحریم‌ها را به صورت هوشمند و هدفمند به کار گیرند تا کمترین آسیب را برای شهروندان داشته باشد.

منابع

- آل کجیاف، حسین؛ انصاریان، مجتبی (۱۳۹۳)، «تأثیر تحریم‌های یک جانبه و چندجانبه بر ایران از منظر حق بر سلامت شهروندان ایرانی»، فصلنامه حقوق پزشکی، سال ۸، شماره ۲۹، تابستان، صص ۵۰-۱۱.
- باقری‌دولت‌آبادی، علی؛ درج، حمید (۱۳۹۷)، «سیاست دونالد ترامپ و مساله هسته‌ای ایران»، فصلنامه سیاست جهانی، دوره ۷، شماره ۲، تابستان، صص ۱۷۲-۱۴۳.

رضائی، مسعود؛ فرح‌زاده، ماریا (۱۳۹۶)، «معضل عدم قطعیت در تحلیل بحران کره‌شمالی و آمریکا»، فصلنامه سیاست خارجی، سال ۳۱، شماره ۴، زمستان، صص ۱۵۰-۱۰۱.

زمانی، سیدقاسم؛ غریب‌آبادی، کاظم (۱۳۹۶)، «تحریم‌ها به مثابه نقض تعهدات بین‌المللی دولت‌ها در زمینه حمایت از حقوق بشر»، فصلنامه حقوق پزشکی، سال ۱۱، شماره ۴۰، بهار، صص ۱۳۵-۱۱۱.

سالاری، محمدجواد؛ مرادی، مریم (۱۳۹۵)، «حقوق بشر: نسبی‌گرایی فرهنگی و یا جهان‌شمول‌گرایی از دیدگاه جک دانلی»، فصلنامه مطالعات حقوق، سال ۱، شماره ۲، صص ۱۵۰-۱۳۵.

سیدفاطمی، محمدقاری (۱۳۹۰)، حقوق بشر در جهان معاصر، تهران: نشر شهر دانش.

مصری، علی؛ ملک، صابر؛ رستمی، حجت (۱۳۹۵)، «بررسی تاثیر تحریم‌های اقتصادی بین‌المللی بر حقوق بشر و حقوق بشردوستانه و دموکراسی»، چهارمین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد در شرایط تحریم، بابل‌سر.

مظاهری‌تهرانی، محمدهادی (۱۳۹۰)، «حقوق بشر به عنوان چالشی در روابط جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اروپا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم سیاسی، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.

Abandone, Anete (2012), "Human rights in North Korea", European Parliament, **Policy Department**, 17 Sep. 2012, Available at: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/briefing_note/join/2012/491441/EXPO-DROI_SP_491441_EN.pdf

Albert, Eleanor (2019), "The China-North Korea Relationship", **Council on Foreign Affairs**, 25 June 2019, Available at: <https://www.cfr.org/background/china-north-korea-relationship>

Allen, Susan Hananeh; Lektzian, David J. (2013), "Economic Sanctions: A Blunt Instrument?", **Journal of Peace Research**, Vol.50, Issue.1, pp.121-135.

Amnesty International (2019a), "The Crumbling State of Health Care in North Korea", **Amnesty International**, Available at: <https://www.amnesty.org/download/Documents/36000/asa240012010>.

Amnesty International (2019b), "South Korea: TV Producer Held in North Korea for 50 Years: Hwang Won", **Amnesty International**, 29

- January 2019, Available at:
<https://www.amnesty.org/en/documents/asa25/9751/2019/en/>
- Apergis, Nicholas; Coorayb, Arusha (2019), How Do Human Rights Violations Affect Poverty and Income Distribution? **International Economics**, 13 November, pp.1-31.
- Central Intelligence Agency (2020), "North Korean Population Composition", **Central Intelligence Agency**, Available at:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kn.html>
- Committee to Protect Journalist (2019), "10 Most Censored Countries - Committee to Protect Journalists", **Committee to Protect Journalist**, 10 September 2019, Available : <https://cpj.org/reports/2019/09/10-most-censored-eritrea-north-korea-turkmenistan-journalist.php>
- Cha, Jiho et al (2018), "Human Rights as Political Determinants of Health: A Retrospective Study of North Korean Refugees", **American Journal of Preventive Medicine**, Vol.55, Issue.2, pp.271-279.
- Daponte, B.O.; Garifeld, R. (2000), "The effect of Economic Sanctions. on the Mortality of Iraqi Children Prior to the 1991 Persian Gulf War", **Am. J. Public Health**, Vol.90, No.4, pp.546-552.
- Davenport, Kelsey (2017), "The U.S. North Korean Agreed Framework at a Glance", **Arms control Organization**, 13 August 2017, available at: <https://www.armscontrol.org/print/2598>
- Exchange Rate (2019), "North Korean Exchange Rate", **Exchange Rate**, Available at: <https://exchangerate-euro.com/archive-currencies>
- Féron, Henri et al (2019), "The Human Costs and Gendered Impact of Sanctions on North Korea", **korea Peace Now**, Oct. 2019, Available at: <https://koreapeacenow.org/wp-content/uploads/2019/10/human-costs-and-gendered-impact-of-sanctions-on-north-korea.pdf>
- Fisher, Max (2016), "North Korea, far from Crazy, Is All Too Rational", **New York Times**, 10 Sept 2016, Available at: <https://www.nytimes.com/2016/09/11/world/asia/north-korea-nuclear-missile-programs-rational.html>
- Fretland, Øygarden (2017), "The Effect of Sanctions on Human Rights: Assessing the Impact of Economic Sanctions on Human Rights Violations in Targeted Countries", **Department of Political Science Faculty of Social Sciences University of Oslo**, Available at: <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-60371>
- FAO (2019), "DPR Korea Rapid Food Security Assessment", **FAO**, May 2019, Available at:
<http://www.fao.org/countryprofiles/index/en/?iso3=PRK>
- FAO (2018), "Aquaculture Production of North Korea", **FAO**, Available at: www.fao.org/fishery/statistics/global-aquaculture-production/en
- Galtung, Johan (1967), "On the Effects of International Economic Sanctions: With Examples from the Case of Rhodesia", **World Politics**, Vol.19, No.3, pp.378-416.

- Haass, Richard N. (1998), **Economic Sanctions and American Diplomacy**, New York: Council on Foreign Relations Press.
- Human Rights Watch (2019), "World Report 2019: North Korea", **Human Rights Watch**, Available at: <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/north-korea>
- Index Mundi (2018), "Infanti Morality Rate", **Index Mundi**, Available at: <https://www.indexmundi.com/g/g.aspx?c=kn&v=29>
- Kim, Geena (2019), "Why is Studying Hard a violation of Human Rights? Tensions and Contradictions in Korean Students' Reasoning about Human Rights", **The Journal of Social Studies Research**, Vol.43, Issue.3, pp. 255-267.
- Kim, Yeon Joo (2014), "Economic Sanctions and the Rhetorical Responses of Totalitarian Regimes: Examining North Korean Rhetorical Strategies, 1949-2010", **Communist and Post-Communist Studies**, Vol.47, Issue.2, pp.159-169.
- Lee, Daejoong; Seo, Yongseok (2019), "Alternative Futures for North Korea Economy: From the North Korean Perspectives", **Futures**, Vol.114, No.1, pp. 1-19.
- Lim B., Park; J., Han C . (2009), "Attempts to Utilize and Integrate Traditional Medicine in North Korea", **J Alt Complement Med**, Vol.15, No. 3pp.217-223.
- Makhijani, Arjun; Deller, Nicole; Burroughs, John (2003), Compliance Assessment of North Korean and U.S. Obligations Under the NonProliferation Treaty and 1994 Agreed Framework, **Institute for Energy and Environmental Research**, 24 January 2003, available at: <https://ieer.org> > Disarmament and Nonproliferation.
- McBride, Courtney (2019), "North Korea Sanctions Contribute to Deaths of Innocent Civilians, Report Says", **The Wall Street Journal**, 30 Oct. 2019, Available at: <https://www.wsj.com/articles/north-korea-sanctions-contribute-to-deaths-of-innocent-civilians-report-says-11572414898>
- Nivesjö, Jon (2012), On Economic Sanctions and Democracy: The Function of Economic Sanctions as a Tool to Promote Democratic Development, Malmö University, **Global Political Studies**, Available at: <https://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/15931/Jon.Nivesjo.On.Economic.Sanctions.and.Democracy.BA.Thesis.pdf>
- Obama, Barak (2009), "Remarks on the Situation in North Korea", **The American Presidency Project**, 25 May 2009, Available at : <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=86202&st=north+korea&st1=>
- Obama, Barak (2013), "Statement on the Situation in North Korea", **The American Presidency Project**, February 12 ,Available at : <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=103220&st=north+korea&st1>

- Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) (2019), "Disbursements to Countries and Regions", **OECD**, Available at: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TABLE2A>
- Ojea Quintana, Tomás (2017), **Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the DPRK**, A/72/394, Sep. 18, 2017, para. 6; see also id., A/73/386, Sep. 19, 2018, paras. 20, 21.
- Park, Kee B. (2019), "Doctor: I deliver health care in North Korea. Sanctions make the humanitarian crisis worse", **USA Today**, 7 Nov. 2019, Available at: <https://www.usatoday.com/story/opinion/voices/2019/11/07/north-korea-sanctions-united-nations-health-care-column/2507137001/>
- Peksen, Dursun (2009), "Better or Worse? The Effect of Economic Sanctions on Human Rights", **Journal of Peace Research**, Vol. 46, No.1, pp. 59-77.
- Peksen, Dursun; Cooper, Drury A. (2010), "Coercive or Corrosive: The Negative Impact of Economic Sanctions on Democracy", **International Interactions**, Vol.36, No.1, pp. 240-264.
- Reporters Without Borders (2009), "World Report - North Korea ", **Reporters Without Borders**, May 2009, Available at: <https://www.refworld.org/docid/4d59462b28.html>
- Reporters Without Borders (2017), "2017 World Press Freedom Index-Tipping Point", **Reporters Without Borders**, Available at: <https://rsf.org/en/2017-world-press-freedom-index-tipping-point>
- Rezaei, Masoud, (2017)," The Crisis between US and North Korea under President Trump, **Iran Review**, 12 July 2017, Available at: <http://www.iranreview.org/content/Documents/The-Crisis-between-USand-North-Korea-under-President-Trump.htm>
- Sang-Hun, Choe (2017), "China Suspends All Coal Imports from North Korea", **The New York Times**, 18 feb. 2017, Available at: <https://www.nytimes.com/2017/02/18/world/asia/north-korea-china-coal-imports-suspended.html>
- Smith, Josh (2019), Malnutrition, Diseases rising in North Korea aid Organization, **The Reuters**, 18 July 2019, Available at: <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-aid/malnutrition-disease-rising-in-north-korea-aid-organization-idUSKCN1UD0P4>
- Silberstein, Benjamin Katzeff (2020), **The North Korean Economy in 2019: Treading but Not Underwater in the New Year**, 16 Jan 2020, Available at: <https://www.38north.org/2020/01/bkatzeffsilberstein011620/>
- Spaniel, William; Bradley, Smith C. (2015), "Sanctions, Uncertainty, and Leader Tenure", **International Studies Quarterly**, Vol.59, Issue.4, pp.735-749
- Suk Lee, Yong (2019), "International Isolation and Regional Inequality: Evidence from Sanctions on North Korea, **Journal of Urban Economics**, Vol.103, No.1, pp.34-51.

- Szoldra, Paul (2017), "The Stories from inside North Korea's Prison Camps Are Horrifying", **Business Insider**, 24 March 2017, available at: <https://www.businessinsider.com/un-north-korea-prison-camp-2017-3>.
- The World Bank (2018), "Refugee Population by Country or Territory of Origin", **The World Bank**, Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/sm.pop.refg.or>
- Transparency International Organization (2019), "Corruption Perception Index 2019", Available at: <https://www.transparency.org/cpi2019>
- Trading Economic (2019), **Inflation Rate in North Korea**, Available at: <https://tradingeconomics.com/north-korea/inflation-rate-mom>
- OECD (2020), **North Korea - The Observatory of Economic Complexity**, Available at: <https://oec.world/en/profile/country/prk/#Exports>
- UN General Assembly (2014), " Report of the Commission of Inquiry on Human Rights in the Democratic People's Republic of Korea"(A/HRC/25/63), **UN General Assembly**, 7 Feb. 2014, Available at: <https://documents-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/108/66/PDF/G1410866>
- UN General Assembly (2019), " Situation of Human Rights in the Democratic People's Republic of Korea - Report of the Secretary-General (A/74/268)", **UN General Assembly**, 23 Oct. 2019, Available at: <https://www.un.org/en/ga/people-s-republic-korea-4>
- UNHR (2019), "The Price is Rights: The Violation of the Right to an Adequate Standard of Living in the Democratic People's Republic of Korea", **United Nation Human Rights**, May 2019, Available at: https://www.ohchr.org/Documents/Countries /KP/ThePriceIs Rights_EN.
- UNICEF (2018), "Annual Report for 2018", **UNICEF DPR Korea Country Office**, Available at: <https://www.unicef.org/dprk/media/461/file/UNICEF%20DPR%20Korea.pdf>
- United States Department of State (2018), "Democratic People's Republic of Korea 2018 Human Rights Report", **Bureau of democracy and Human Rights**, Available at: <https://kr.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/75/HR2018-DPRK.pdf>
- United Nations (2020), "Red List Index", **United Nations**, Available at: <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/database/>
- OHCHR (1966a), **International Covenant on Civil and Political Rights**, 16 December 1966, Available at: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>
- OHCHR (1966b), **International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights**, 16 December 1966, Available at: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx>

- Whang, Taehee; Elena V. McLean; Kuberski, Douglas W. (2013), "Coercion, Information, and the Success of Sanction Threats", **American Journal of Political Science**, Vol. 57, No.1, pp.65-81.
- White, Edward (2019), "North Korean Defectors Reveal Wretched State of Female Healthcare", **The Financial Times**, 11 December 2019, Available at: <https://www.ft.com/content/d033c254-1ba6-11ea-9186-7348c2f183af>
- WHO (2016), **WHO Country Cooperation Strategy: Democratic People's Republic of Korea: 2014–2019**, World Health Organization: Regional Office for South-East Asia.
- Wood, R.M (2008), "A hand upon the Throat of the Nation": Economic Sanctions and State Repression, 1976–2001", **International Studies**, Vol.52, No. 3, pp.489–513.
- Worldometers (2019), "North Korea Demographics", Available at: <https://www.worldometers.info/demographics/north-korea-demographics/>
- Wertz, Daniel (2020), **China-North Korea Trade: Parsing the Data**, 25 Feb. 2020, Available at: <https://www.38north.org/2020/02/dwertz022520/>
- Zerkina, N.; Kostina, N.; Pesina, S. (2015), "Concept «Human Rights» and its Cognitive, Discursive, Contextual and Historical Characteristics", **Procedia - Social and Behavioral Sciences**, Vol.192, No.1, pp.475-480.